

Ebeveynlerin Ailede Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin İncelenmesi¹

Yakup KESAYAK²
Kadir KARATEKİN³

Öz

Bu çalışmada ebeveynlerin ailede çocuk haklarını uygulama düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sürecinde nicel araştırma yöntemlerinden birisi olan tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu Kastamonu iline bağlı merkez ve Taşköprü ilçelerinde öğrenim gören ilkököl ve ortaokul öğrencilerinin ebeveynleri oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında 826 ebeveyne ulaşılmıştır. Aile içerisinde ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeylerini belirlemek amacıyla kişisel bilgi formu ile yaşama, gelişim, koruma ve katılım hakkı olmak üzere dört boyuttan oluşan “Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği” kullanılmıştır. Bu dört boyuta göre bazı değişkenlerin etkisi araştırılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 22,0 istatistik programı kullanılmıştır. Veriler normal dağılım göstermediği için parametrik olmayan yöntemler kullanılmış, Kruskal Wallis ve Mann Whitney U testleri uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre ebeveynlerin ailede çocuk haklarını uygulama düzeyi; yaşama, katılım ve koruma boyutunda çok yüksek düzeyde, gelişim boyutunda ise orta düzeydedir. Toplam puanlara bakıldığında ebeveynlerin ailede çocuk haklarını yüksek düzeyde uyguladıkları görülmektedir. Bu sonuç ebeveynlerin gelişim hakkı hariç ailede çocuk haklarını yeteri kadar uyguladığını göstermektedir. Araştırma sonucunda ebeveynlerin ailede çocuk haklarını uygulama düzeylerini çeşitli değişkenlerin de etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, aile, çocuk, ebeveyn, çocuk hakları.

¹ Bu makale birinci yazarın, ikinci yazarın danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Yakup Kesayak, Özel Eğitim Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye, yakupkesayak@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8863-0012

³ Kadir Karatekin, Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkiye, kadirkaratekin@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3807-7030

Examination the Level of Implementation of Children's Rights in the Family by Their Parents

Abstract

In this study, it was aimed to examine the parents' level of implementation of children's rights in the family in terms of various variables. In the research process, one of the quantitative research methods was used. The sample group of the study consisted of the parents of primary and secondary school students studying in Kastamonu province and Taşköprü districts. Within the scope of the study, a total of 826 in the main practice. The Parent Child Rights Behavior Scale bilgi, which consists of four dimensions, is used in order to determine the level of child rights of the parents in the family. The effect of some variables was investigated according to these four dimensions. SPSS 22.0 statistical program was used to analyze the data. Since the data were not distributed normally, nonparametric methods were used and Kruskal Wallis and Mann Whitney U tests were applied. According to the findings of the study, the level of parents' application of children's rights in the family; It is observed that the level of life, participation and protection is at a very high level and development level is at the middle level. When the total score is examined, it is seen that parents apply high level of child rights in the family. This result shows that parents apply child rights sufficiently in the family except for the right to development. As a result of the study, it was concluded that the parents' level of application of children's rights in the family affected several variables.

Key Words: Social studies, family, child, parent, children's rights.

GİRİŞ

Toplumların geleceği, yetiştirilecek nesillerin niteliğine bağlıdır. Nitelikli nesiller ise bireyin özellikle çocukluk yıllarında sahip olduğu hakların korunmasıyla yetişir. Çünkü insan yaşamının çok özel bir dönemi olan çocukluk yılları; sahip olduğumuz kişiliğimiz, karakterimiz, değerlerimiz, tutumlarımız ve davranışlarımız üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır (Karatekin, 2016). Bunun için çocukların sağlıklı yaşama, büyüme ve gelişmelerine yönelik imkânlar sağlanmalıdır (Uçuş, 2013). Çocukların ruhsal, fiziksel ve zihinsel gelişimlerini sağlamak için başta çocuk haklarına saygılı bir aile ortamı oluşturulmalıdır (Gözütok, 2007). Bu sebeple çocuğun, ailesinin, çevresinin ve devletin çocuk hakları konusunda bilinçli ve duyarlı olması gerekmektedir. Bunun yolu öncelikle çocuğu tanımaktan geçer. Toplumun bir parçası olan çocukları yakından tanıyabilmek ve onları anlayabilmek için özellikle ailelerin, çocuklarının bireysel, gelişimsel ve psikolojik özelliklerini bilmeleri gerekir (Çaplı, 1993). Ancak çocukların korunmasında, ihtiyaçlarının giderilmesinde ailelerin tek başına yetersiz kalması (Akyüz, 1983) onlara bir takım özel hakların tanınması gerektiğini gündeme getirmiştir (Franklin, 1993).

Yetişkinlerin çocuk haklarını yerine getirme yükümlülükleri, insan haklarıyla ilgili her türlü uluslararası düzlemde yer almıştır (Merey, 2020). Nitekim 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda (BMGK) kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesiyle (ÇHS) çocuklara çok sayıda haklar tanınmıştır (Fountain, 1993). Sözleşme uluslararası düzeyde çocuk haklarıyla ilgili en son düzenlenen ve onaylanan belge niteliğindedir (Polat, 1997). Bu sözleşmede yer alan haklar oluşturulurken insan hakları temel alınmıştır (Kuş, Karatekin, Öztürk, Elvan, 2016).

Uluslararası bir düzenleme olan Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde çocukların yaşama, gelişim, katılım ve korunma hakkı olmak üzere dört temel hakkı bulunmaktadır (Polat, 2000; Uçuş, 2009; Karaman-Kepenekçi, 2010; Akyüz, 2010). Bu haklardan yaşama hakkı; çocukların beslenme, sağlık, barınma, giyinme, yetiştirme, eğitim gibi haklarını içermektedir. Gelişim hakkı; dinlenme, boş zaman, oyun oynama, yaşına uygun eğlence etkinliklerine katılma, kültürel ve sanatsal yaşama katılma haklarından oluşmaktadır (Akyüz, 2012). Katılım hakkı, çocuğun aile ve toplum içerisinde görüşlerini açıklama, kendisini ilgilendiren konularda karara katılma, düşünce, düşüncelerini ifade etme haklarını, korunma hakkı ise; çocukları fiziksel, duygusal, cinsel istismara ve madde bağımlılığına karşı koruma haklarını kapsamaktadır (Özdemir-Uluç, 2008).

Çocuk hakları, çocuğun her açıdan olumlu yönde gelişimi için hukuk kuralları ile korunan yararlarıdır (Akyüz, 2010). Bu hukuk kurallarının insan hak ve özgürlüklerine uygun bir biçimde belirlenmesinin çocukların yanı sıra topluma da yararı vardır. İnsan hak ve özgürlüklerine uygun kuralların belirlenmesi ile toplumlar geleceğini garanti altına alır (Inan, 1968). Çocuk hakları, çocuklara verdiği değer açısından oldukça önem taşımaktadır. Ancak, insan haklarının bir parçası olan çocuk haklarının korunmaması, aile içerisinde uygulanmaması günümüzün en önemli sorunlarından biridir (Washington, 2010). Bu durumun temel nedeni ailelerin, çocuğu mülkü olarak görmesidir (Campbell ve Covell, 2001). Bunun sonucunda birçok ülkede çocuklar hala şiddet ve istismara uğramakta, hakları ihlal edilmektedir (Hodgkin ve Newell, 1998; Covell, Howe ve McNeil, 2010; Hammarberg, 2011).

Çocukları bu ihlal ve istismarlardan korumak için ortaya çıkmış olan ÇHS, öncelikli olarak devlete, hükümetlere, yerel yönetimlere, ebeveynlere, eğitimcilere, hukukçulara, sağlık personellerine, emniyet görevlilerine özetle toplumun her kesimine birtakım sorumluluklar yüklemiştir (Kaya, 2011). Öncelikle bu sorumluluk çocuğun dünyaya gözünü açtığı andan itibaren gözlemlemeye başladığı ve her şeyini örnek aldığı ailesinde başlar (Shumba, 2003). ÇHS'nin 18. ve 27. maddelerinde (URL 1) ve ilgili literatürde (Farson, 1974; Worsfold, 1974; Rogers ve Wrightsman, 1978; Melton, 1982; Cohen ve Naimark, 1991; Hart ve Pavlovic, 1991; Ruck, Abromavitch ve Keating, 1998; Merey, 2012) çocuğun yetiştirilmesinde, bakımı ve korunmasında en büyük sorumluluğun ailede olduğu belirtilmiştir. Çocuğun ilk sosyal deneyimleri aile kurumu içerisinde gerçekleşmektedir (Berk, 2013). Bu durum çocuğun yetiştirilmesinde, temel ihtiyaçlarının giderilmesinde, topluma katılımının sağlanmasında en büyük görevin ailede olduğunu gösterir (Oktay, 2004). Aile içerisinde çocuk haklarının etkili bir şekilde uygulanabilmesi için ebeveynlerin çocuk haklarının farkında olmaları ve çocukların haklarına saygı duymaları gerekmektedir (Howe ve Covell, 2005). Bu anlamda çocuk hakları konusu, aile eğitimlerinin vazgeçilmez bir parçasıdır.

Çocuk hakları konusunda verilecek eğitim ile birey, aile ve toplum düzeyinde bir bilinçlenme olacaktır (Washington, 2010). Haklarına saygı duyulan bir ortamda büyüyen çocukların aile içinde haklarının farkında olmaları ve bu haklarını sosyal hayat içinde de kullanmaları sağlanabilir. Bundan dolayı öncelikle ebeveynlerin ÇHS'de yer alan çocuk haklarını bilmesi ve bu hakları çocuğunun kullanması için uygun ortamları oluşturması gerekir (Osler ve Starkey, 1998). Bu noktada ebeveynlerin bu hakları ne kadar bildiği ve aile içinde bu haklara ne kadar yer verildiğinin bilinmesi gerekir (Çetinkaya, 1998). Ancak literatür incelendiğinde okullarda öğretmenler tarafından çocuk haklarının uygulanması ile ilgili birçok çalışma bulunurken (Elmore, 1995; Fazlıoğlu, 2007; Covell, Howe ve McNeil, 2010; Reynaert, Bouverne-De Bie ve Vandeveld, 2010; Covell, Howe ve Polegato, 2011; Kaya, 2011; Dağlı, 2015; Özdemir-Doğan, 2017) ebeveynlerin

ailede çocuk haklarını uygulama düzeyiyle ilgili yeterli düzeyde bir çalışmaya rastlanılmamıştır (Kesayak, 2019). Türkiye’de yapılan araştırmalar incelendiğinde ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını, ailelerin kullandığı disiplin yöntemlerinin çocuk haklarıyla ilişkisini ölçen ölçeklerin olduğu (Yurtsever, 2009; Washington, 2010; Kent-Kükürtçü, 2011; Yeşilkayalı, 2014; Kızılrımk, 2015) ancak aile içinde çocuk haklarının uygulanma düzeyini ölçen geçerli ve güvenilir bir ölçeğin olmadığı tespit edilmiştir. Bunun için aile içinde çocuk haklarının uygulanma düzeyini ölçen geçerli ve güvenilir bir ölçme aracına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmanın bu boşluğu dolduracağı ve öğrenci velilerinin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerini tespit edeceği düşünülmektedir (Kesayak, 2019). Dolayısıyla bu araştırmanın amacı ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeylerini çeşitli değişkenler açısından tespit etmektir.

Araştırma Problemi

Bu araştırmanın problem cümlesini “Ebeveynlerin ailede çocuk haklarını uygulama düzeyi nedir? Sorusu oluşturmaktadır.

Alt Problemler

Ebeveynlerin, çocuk hakları davranış ölçeği puanları;

1. Ebeveynlik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Ebeveynlerin aylık gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Evde televizyon izlenme süresine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
6. Ebeveynlerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırma kapsamında ayrıca aşağıdaki açık uçlu sorulara yanıt bulunmaya çalışılmıştır:

1. Ebeveynlere göre çocuk hakları üzerinde etkili olan üç faktör nedir?
2. Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik bilgi kaynakları nelerdir?
3. Ebeveynler kendi çocuklarının hangi haklarını ihmal ettiğini düşünmektedir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada “Ailede Çocuk Haklarının Uygulanma Düzeyi” belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada nicel bir yaklaşım modeli olan tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelinin tercih edilmesinin en önemli nedeni çok sayıda değişkenin kullanılmasına imkân sağlamasıdır (Kline,1994). Tarama modeline uygun olarak hazırlanan araştırma süreci iki aşamalı olarak yürütülmüştür. Birinci aşamada 31 sorudan oluşan ve 4 faktörden meydana gelen “Ebeveynlerin Çocuk Hakları Davranış Ölçeği” olarak isimlendirilen 5’li likert türünde bir ölçek geliştirilmiştir. İkinci aşamada ise ebeveynlerin görüşleri doğrultusunda geliştirilen ölçek yardımıyla ailede çocuk haklarının uygulanma düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesi aşamasında araştırmacının hedefleri ışığında ölçüt örnekleme ve uygun örnekleme yöntemleri kullanılmıştır (Metin, 2016). Bu örnekleme yöntemlerinin tercih edilmesinin nedenleri incelendiğinde; uygun örnekleme yönteminin araştırmacıya zaman, emek ve maliyet açısından kolaylık getirmesi, hızlı ve kolay ulaşılabilir örneklem türleri tercih edebilme fırsatı sunması gösterilebilir (Ekiz, 2009). Ölçüt örnekleme yöntemi ise örnekleme grubunun belirli bir kesimden yani öğrencilerin anne ve babalarından oluşması gerektiğinden dolayı tercih edildiği belirtilebilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Araştırmada kullanılan Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği 2017-2018 eğitim öğretim yılında Kastamonu ilinin Taşköprü ilçesinde ve Kastamonu merkezde yaşayan 826 ebeveyne uygulanmıştır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin %55,7'sini anneler %44,3'ünü ise babalar oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Çalışma sürecinde elde edilecek verilerin bir ölçek yardımıyla toplanması amaçlandığından yeterli ve sağlam temellere dayanan bir ölçek geliştirme sürecinin takip edilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Araştırmada ebeveynlerin aile içerisinde çocuk haklarını uygulama düzeyini ölçen, araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği ve ebeveynlerin çocuk haklarını aile içerisinde uygulama düzeyi üzerinde etkisi olduğu düşünülen değişkenlerden oluşan kişisel bilgi formu kullanılmıştır (Kesayak, 2019).

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği üzerinde etkili olabileceği düşünülen bağımsız değişkenlere yer verilmiştir. Kişisel bilgi formu hazırlanırken çocuk hakları ile ilgili literatürden yararlanılmış ve uzman görüşü alınmıştır.

Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği

Veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği aracılığıyla Kastamonu'da 1.sınıftan 8. sınıfa kadar öğrenim gören çocukların ebeveynlerinden toplanmıştır. Ailede çocuk haklarının uygulanma düzeylerinin belirlenmesi amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ölçek aşağıdaki süreçler izlenerek meydana getirilmiştir.

Madde havuzunun oluşturulmasında Çocuk Hakları Sözleşmesi referans alınmıştır. Daha sonra ilgili literatür incelenmiş bu kapsamda gerek ulusal gerekse de uluslararası kaynaklar titiz bir şekilde irdelenmiş ilk olarak 49 maddeden oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında belirlenen yaklaşık 49 ölçek maddesi alanında uzman olan 1 Profesör, 3 Doçent ve 2 Doktor Öğretim Üyesi ve 9 Sosyal Bilimler Öğretmeni unvanına sahip uzmanlar tarafından incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda benzer ifadeleri bulunan, birleştirilmesi gereken, amaca hizmet etmediği düşünülen ve literatür ile bağdaşmayan 7 adet soru çıkarılmış ve 42 soruluk bir madde havuzu oluşturulmuştur.

Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçek 2017-2018 eğitim öğretim yılında Kastamonu il merkezinde ve Taşköprü ilçesinde eğitim gören 1088 öğrencinin ebeveynlerine uygulanmıştır. Pilot uygulama yaklaşık 1,5 ay sürmüştür. Elde edilen veriler ise "Sosyal Bilimler İçin İstatistiksel Paket Programı (SPSS) 20.0" ve "Yapısal Eşitlik Modellemesi (LISREL) 9.2" paket programları kullanılarak

analiz edilmiş ve değerlendirilerek raporlanmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen verilerin analizi iki aşamadan oluşan bir süreç takip edilerek yapılmıştır. Birinci aşamada pilot uygulamalar sonucu elde edilen verilerin SPSS paket programı yardımıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmış, ikinci aşamada da LISREL programı yardımıyla doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir.

Öncelikle KMO değerinin 0,858 olduğu ve Bartlett Küresellik Testi sonucunun ise $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı olduğu belirlenmiş daha sonra yapılan Faktör analizi (temel bileşenler analizi) sonucunda ölçeğin 31 maddeden ve 4 faktörden oluştuğu tespit edilmiştir. Katılım hakkı boyutuna ait faktör yüklerinin değer aralığının ,545 ile ,718 arasında ve açıklanan varyans oranının % 16,483 olduğu, yaşama hakkı boyutuna ait faktör yüklerinin değer aralığının ,593 ile ,820 arasında ve açıklanan varyans oranının % 13,733 olduğu, gelişim hakkı boyutuna ait faktör yüklerinin değer aralığının ,697 ile ,879 arasında ve açıklanan varyans oranının % 12,131 olduğu, koruma hakkı boyutuna ait faktör yüklerinin değer aralığının ,709 ile ,879 arasında ve açıklanan varyans oranının % 10,825 olduğu, ölçeğin tamamı için açıklanan toplam varyansın ise %53,173 olduğu belirlenmiştir. Çalışma kapsamında araştırmancının bu bölümünde yapılan AFA analizleri sonucu elde edilen yapının DFA analizleri ile karşılaştırmaları yapılmış ve elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir.

Ailede çocuk haklarının uygulanma düzeyinin belirlenmesine yönelik olarak hazırlanan ölçeğin DFA sonuçları incelendiğinde; “uyum indeksi değerlerinin tamamının uygun değer aralığında bulunduğu ve ayrıca X2 değerinin 1513,59 Sd değerinin 429, X2/Sd değerinin 3,52; p anlamlılık değerinin 0,000, RMSEA değerinin 0,04, NFI değerinin 0,95, NNFI değerinin 0,96, CFI değerinin 0,96, RMR değerinin 0,04, SRMR değerinin 0,04, AGFI değerinin 0,90, GFI değerinin 0,91 ve CN değerinin 360,131 olarak bulunduğu” ve söz konusunu değerlerin mükemmel uyum düzeyinde buldukları belirlenmiştir.

Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı değerleri; katılım hakkı boyutunda ,842, yaşama hakkı boyutunda ,890, gelişim hakkı boyutunda ,875 ve koruma hakkı boyutunda ,873 olduğu görülmektedir. Ölçeğin genel Cronbach’s Alpha değerinin ise ,940 olduğu belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Analiz aşamasına geçilmeden önce çalışma verilerinin hangi testler kullanılarak yapılacağı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla normal dağılım gösterip gösterilmeme durumlarına bakılmış ve “Kolmogorov-Smirnov ile Shapiro-Wilk normallik testleri” kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda verilerin normal dağılım göstermediği görülmüş ve bu sebeple parametrik testler yerine non-parametrik testler kullanılmıştır. Parametrik olmayan testler kullanılarak yapılan analizlerde katılımcılara ait gruplar arasında anlamlı farklılık bulunup bulunmadığının belirlenmesi için “Kruskal Wallis ve Mann Whitney U Testleri” kullanılmıştır. Söz konusu verilerin analizi sonucunda derecelendirme aralıkları ise eşit olarak kabul edilmiş ve aritmetik ortalamalarının sonucunda değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu amaçla puan aralığı 0,79 olacak şekilde belirlenmiştir (Büyüköztürk, 2010). Puan aralıklarının bu şekilde belirlenmesinde dikkate alınan kriter ise, ölçekten alınabilecek en yüksek değerden (5) en düşük değer (1) çıkartılması ve elde edilen sonucun mevcut derece sayısına oranlanması olarak kabul edilmiştir (Erkuş, 2012). Ailede çocuk haklarının uygulanmasına yönelik hazırlanan ölçekte “Hemen Hemen Hiç” tercih edenler 1 puan, “Nadiren” tercih edenler 2 puan, “Ara Sıra” tercih edenler 3 puan, “Sık Sık” tercih edenler 4 puan, “Her Zaman” tercih edenler 5 puan olarak değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Tablo 1’de ölçekte kullanılan değerlendirme aralıkları gösterilmiştir.

Tablo 1. Ölçek maddesi değerlendirme aralığı

	Değer Aralığı	Kategoriler
1 – Hemen hemen hiç	1,00 – 1,79	Çok düşük
2 – Nadiren	1,80 – 2,59	Düşük
3 – Ara sıra	2,60 – 3,39	Orta
4 – Sık sık	3,40 – 4,19	Yüksek
5 – Her zaman	4,20 – 5,00	Çok yüksek

BULGULAR ve YORUM

Ailede Çocuk Haklarının Uygulanma Düzeyine Ait Bulgular ve Yorum

Katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeğine verdikleri cevapların betimsel analizi boyutlar halinde aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 2. Ebeveynlerin Ailede Çocuk Haklarını Uygulama Düzeyine İlişkin Betimsel Veriler

	Ölçek Boyutları	($\bar{X}$)	SS
S1	Katılım boyutu (10 soru)	4,21	,585
S2	Yaşama boyutu (10 soru)	4,59	,456
S3	Gelişim boyutu (6 soru)	3,07	,871
S4	Koruma boyutu (5 soru)	4,61	,551
Genel Ortalama		4.12	

Tablo 2'ye göre ebeveynlerin ailede çocuk haklarını uygulama düzeyi katılım boyutunda ($\bar{X}=4,21$) çok yüksek, yaşama boyutunda ($\bar{X}=4,59$) çok yüksek, koruma boyutunda ($\bar{X}=4,61$) çok yüksek, gelişim boyutunda ($\bar{X}=3,07$) orta düzeydedir. Genel olarak ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeyi ise ($\bar{X}=4,12$) yüksek düzeydedir.

Tablo 3. Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği Katılım Boyutuna Ait Betimsel Veriler

	Ölçek Maddeleri	($\bar{X}$)	SS
S1	Kendisini ilgilendiren konularda çocuğumun görüşlerini dikkate alırım.	4,42	,820
S2	Çocuğuma duygularını benimle paylaşabilmesi için fırsat veririm.	4,53	,763
S3	Akranlarıyla yaşadığı sorunları çözmesi için çocuğuma fırsat tanırım.	4,40	,861
S4	Çocuğumun fikrine katılmadığımda katılmama nedenimi açıklarım.	4,29	,962
S5	Evdeki kuralları belirlerken çocuğumun görüşlerini dikkate alırım.	3,92	1,07
S6	Çocuğum benimle konuşurken yaptığım işi bırakıp onu dikkatlice dinlerim.	4,03	,998
S7	Çocuğuma karşı bir hata yaptığımda ondan özür dilerim.	4,18	1,11
S8	Oyuncaklarını arkadaşlarıyla paylaşması için çocuğumu teşvik ederim.	4,53	,793
S9	Çocuğumun kendisini geliştirecek oyunlar oynamasını teşvik ederim.	4,40	,881
S10	Çocuğumla oyun oynamak için zaman ayırırım.	3,46	1,10
Genel Ortalama		4,21	

Tablo 3'e göre katılım hakkına yönelik ebeveyn görüşlerinin $\bar{X}=3,46$ ile $\bar{X}=4,53$ arasında değişim gösterdiği ve genel ortalamasının ise $\bar{X}=4,21$ olduğu, ebeveynlerin bu boyuta "Her zaman" düzeyinde katılım gösterdiği belirlenmiştir. Ebeveyn görüşlerine göre ortalama puanı en düşük olan 10. madde "çocuğumla oyun oynamak için zaman ayırırım" maddesi, en yüksek olan ise 2. madde "çocuğuma duygularını benimle paylaşabilmesi için fırsat veririm" maddesi ve 8. madde "oyuncaklarını arkadaşlarıyla paylaşması için çocuğumu teşvik ederim" maddeleridir.

Tablo 4. Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği Yaşama Boyutuna Ait Betimsel Veriler

Ölçek Maddeleri		($\bar{X}$)	SS
S11	Çocuğuma temiz kıyafetler giydirmeye özen gösteririm	4,82	,576
S12	Çocuğumu hava koşullarına uygun giydiririm.	4,83	,543
S13	Çocuğumun temiz su içmesini sağlarım.	4,84	,524
S14	Çocuğumun yediği gıdaların temiz ve sağlıklı olmasına özen gösteririm.	4,84	,522
S15	Çocuğumun kimlerle arkadaşlık yaptığını kontrol ederim.	4,56	,762
S16	Akranlarıyla oyun oynaması için çocuğumu teşvik ederim.	4,47	,819
S17	Evimize eşya alırken çocuğumun güvenliğini dikkate alırım.	4,54	,839
S18	Çocuğumun açık havada oyun oynamasını teşvik ederim.	4,40	,920
S19	Çocuğumun odasını düzenli olarak temizlerim.	4,20	1,22
S20	Çocuğumun bilgi kaynaklarına (internet, kitap, gazete vb.) ulaşabilmesi için gerekli koşulları sağlarım.	4,47	,913
Genel Ortalama			4,59

Tablo 4'e göre yaşama hakkına yönelik ebeveyn görüşlerinin $\bar{X}=4,20$ ile $\bar{X}=4,84$ arasında değişim gösterdiği ve genel ortalamasının ise $\bar{X}=4,59$ olduğu, katılımcıların bu boyuta "Her zaman" düzeyinde katılım gösterdiği belirlenmiştir. Ebeveyn görüşlerine göre ortalama puanı en düşük olan 19. madde "çocuğumun odasını düzenli olarak temizlerim" maddesi, en yüksek olanlar ise 13. madde "çocuğumun temiz su içmesini sağlarım" ve 14. madde "çocuğumun yediği gıdaların temiz ve sağlıklı olmasına özen gösteririm" maddeleridir.

Tablo 5. Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği Gelişim Boyutuna Ait Betimsel Veriler

Ölçek Maddeleri		($\bar{X}$)	SS
S21	Çocuğumu sinemaya/tiyatroya/müzeye götürürüm.	3,10	1,24
S22	Çocuğumla tarihi ve kültürel yerleri gezerim.	2,93	1,19
S23	Çocuğuma örnek olmak için yanında kitap okurum.	2,81	1,33
S24	Çocuğuma aldığım kitapları önce ben okurum.	2,36	1,29
S25	Çocuğumun okuldaki sosyal faaliyetlere katılması için öğretmenleriyle işbirliği yaparım.	3,45	1,40
S26	Çocuğum kitap okurken televizyonu kapatırım.	3,79	1,31
Genel Ortalama			3,07

Tablo 5'te gelişim hakkına yönelik ebeveyn görüşlerinin $\bar{X} =2,36$ ile $\bar{X} =3,79$ arasında değişim gösterdiği ve genel ortalamasının ise $\bar{X}=3,07$ olduğu, katılımcıların bu boyuta "Ara sıra" düzeyinde katılım gösterdiği belirlenmiştir. Ebeveyn görüşlerine göre ortalama puanı en düşük olan 24. madde "çocuğuma aldığım kitapları önce ben okurum" maddesi, en yüksek olan ise 26. madde "çocuğum kitap okurken televizyonu kapatırım" maddesidir.

Tablo 6. *Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği Koruma Boyutuna Ait Betimsel Veriler*

	Ölçek Maddeleri	($\bar{X}$)	SS
S27	Çocuğumun yanında eşimle tartışırım.	4,30	,950
S28	Çocuğumun yanında sigara içerim.	4,62	,894
S29	Çocuğumun yanında argo tabirler kullanırım.	4,67	,731
S30	Çocuğuma hata yaptığında fiziksel şiddet uygularım.	4,75	,635
S31	Kızdığım zaman çocuğuma hakaret içeren sözler söylerim.	4,72	,668
Genel Ortalama		4,61	

Tablo 6’da, korunma hakkına yönelik ebeveyn görüşlerinin $\bar{X}=4,30$ ile $\bar{X}=4,75$ arasında değişim gösterdiği ve genel ortalamanın ise $\bar{X}=4,61$ olduğu, ebeveynlerin bu boyuta “Her zaman” düzeyinde katılım gösterdiği belirlenmiştir. Ebeveyn görüşlerine göre ortalama puanı en düşük olan 27. madde “çocuğumun yanında eşimle tartışırım” maddesi, en yüksek olan ise 30. madde “çocuğuma hata yaptığında fiziksel şiddet uygularım” maddesidir.

Ebeveynlik Durumuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Ebeveynlerin, çocuk hakları davranış ölçeği puanlarının ebeveynlik durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Uygulanan testin analiz sonuçları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 7. *Ebeveynlerin Çocuk Hakları Davranış Ölçeği Puanlarının Ebeveynlik Durumuna Göre Farklılığı İçin Mann-Whitney U Testi Sonuçları*

Boyutlar	Gruplar	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	P
Katılım	1-Anne	461	425,64	196218,50	78537,50	-1,647	,100
	2-Baba	365	398,17	145332,50			
Yaşama	1-Anne	461	454,22	209394,50	65361,50	-5,560	,000
	2-Baba	365	362,07	132156,50			
Gelişim	1-Anne	461	447,04	206084,50	68671,50	-4,548	,000
	2-Baba	365	371,14	135466,50			
Koruma	1-Anne	461	424,62	195749,00	79007,00	-1,575	,115
	2-Baba	365	371,14	145802,00			
Genel	1-Anne	461	444,85	205074,00	69682,00	-4,245	,000
	2-Baba	365	373,91	136477,00			

Tablo 7’ye göre katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği katılım boyutundan aldıkları toplam puanları [$U=78537,50$; $p>0,05$] ve koruma boyutundan aldıkları toplam puanları [$U=79007,00$; $p>0,05$] ebeveynlik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği yaşama boyutundan aldıkları toplam puanları [$U = 65361,50$, $p<0,05$] ve gelişim boyutundan aldıkları toplam puanları [$U = 68671,50$, $p<0,05$] ebeveynlik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre sıra ortalamaları dikkate alındığında bu fark ebeveynlik durumu anne olan katılımcılar ile baba olan katılımcılar arasında anne olan katılımcılar lehine çıkmıştır. Buna göre yaşama ve gelişim hakkı boyutlarında annelerin babalara göre aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların ölçeğin genelinden aldıkları toplam puanlar incelendiğinde ise ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeyleri üzerinde ebeveynlik durumu değişkeni anlamlı bir farklılık göstermiştir [$U = 69682,00$, $p < 0,05$]. Yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre sıra ortalamaları dikkate alındığında bu fark ebeveynlik durumu anne olan katılımcılar ile baba olan katılımcılar arasında anne olan katılımcılar lehine çıkmıştır. Bu bulgulara dayanarak annelerin babalara göre aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Çocuğun Cinsiyetine İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin, çocuk hakları davranış ölçeği puanlarının çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Uygulanan testin analiz sonuçları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 8. Ebeveynlerin Çocuk Hakları Davranış Ölçeği Puanlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre Farklılığı İçin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyutlar	Gruplar	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	P
Katılım	Kız	480	426,53	204732,50	76787,50	-1,852	,064
	Erkek	346	395,43				
Yaşama	Kız	480	424,58	203796,00	77724,00	-1,585	,113
	Erkek	346	398,14				
Gelişim	Kız	480	417,55	200423,00	81097,00	-,575	,565
	Erkek	346	407,88				
Koruma	Kız	480	423,30	203184,50	78335,50	-1,455	,146
	Erkek	346	399,90				
Genel	Kız	480	425,44	204212,00	77308,00	-1,695	,090
	Erkek	346	396,93				

Tablo 8'e göre Mann-Whitney U sonuçları incelendiğinde, katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği katılım boyutundan aldıkları toplam puanları [$U=76787,50$; $p > 0,05$], yaşama boyutundan aldıkları toplam puanları [$U=77724,00$; $p > 0,05$], gelişim boyutundan aldıkları toplam puanları [$U=81097,00$; $p > 0,05$], ve koruma boyutundan aldıkları toplam puanları [$U=78335,50$; $p > 0,05$], çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Katılımcıların ölçeğin genelinden aldıkları toplam puanlar incelendiğinde de ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeyleri üzerinde cinsiyet değişkeni anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$U=77308,00$; $p > 0,05$]. Bu bulgulara göre ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeyleri üzerinde çocuklarının cinsiyetlerinin herhangi bir etkisinin olmadığı söylenebilir. Ancak sıra ortalamaları dikkate alındığında ebeveynlerin kız çocuklarının haklarına erkek çocuklardan biraz daha fazla duyarlı oldukları söylenebilir.

Ebeveynlerin Çocuk Sayısına İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin, çocuk hakları davranış ölçeği puanlarının çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Kruskal-Wallis Varyans Analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 9. Ebeveynlerin Çocuk Hakları Davranış Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısına Göre Farklılığı İçin Kruskal-Wallis Varyans Analizi ve Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyutlar	Gruplar	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	p	Anlamlı Fark
Katılım	1-1 Çocuk	98	434,40	3	9,775	,021	1>4,2>3,2>4
	2-2 Çocuk	485	428,65				
	3-3 Çocuk	191	381,23				
	4- 4 Çocuk ve üzeri	52	351,33				
Yaşama	1-1 Çocuk	98	421,07	3	12,054	,007	1>4,2>3,2>4
	2-2 Çocuk	485	432,80				
	3-3 Çocuk	191	380,69				
	4- 4 Çocuk ve üzeri	52	339,78				
Gelişim	1-1 Çocuk	98	433,01	3	22,487	,000	1>4,2>3,2>4
	2-2 Çocuk	485	437,69				
	3-3 Çocuk	191	371,86				
	4- 4 Çocuk ve üzeri	52	304,04				
Koruma	1-1 Çocuk	98	430,83	3	2,578	,461	-
	2-2 Çocuk	485	415,93				
	3-3 Çocuk	191	410,38				
	4- 4 Çocuk ve üzeri	52	369,65				
Genel	1-1 Çocuk	98	438,01	3	18,367	,000	1>4,2>3,2>4
	2-2 Çocuk	485	434,30				
	3-3 Çocuk	191	374,38				
	4- 4 Çocuk ve üzeri	52	317,04				

Tablo 9'a göre katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği koruma boyutundan aldıkları toplam puanları [$X^2(3) = 2,578$, $p>0,05$] çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği katılım boyutundan aldıkları toplam puanları çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$X^2(3)= 9,775$, $p<0,05$]. Yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre sıra ortalamaları incelendiğinde bu fark 1 çocuk sahibi olan ebeveynler ile 4 ve daha fazla çocuk sahibi ebeveynler arasında 1 çocuk sahibi olan ebeveynler lehine, 2 çocuk sahibi olan ebeveynler ile 3 çocuk sahibi olan ebeveynler ve 4 ve daha fazla çocuk sahibi olan ebeveynler arasında 2 çocuk sahibi olan ebeveynler lehine çıkmıştır. Buna göre katılım hakkı boyutunda çocuk sayısı az olan ebeveynlerin çocuk sayısı fazla olan ebeveynlere göre aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği yaşama boyutundan aldıkları toplam puanları çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$X^2(3)=12,054$, $p<0,05$]. Yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre sıra ortalamaları incelendiğinde bu fark; 1 çocuk sahibi olan ebeveynler ile 4 ve daha fazla çocuk sahibi ebeveynler arasında 1 çocuk sahibi olan ebeveynler lehine, 2 çocuk sahibi olan ebeveynler ile 3 çocuk sahibi olan ebeveynler ve 4 ve daha fazla çocuk sahibi olan ebeveynler arasında 2 çocuk sahibi olan ebeveynler lehine çıkmıştır. Buna göre yaşama hakkı boyutunda çocuk sayısı az olan ebeveynlerin çocuk sayısı fazla olan ebeveynlere göre aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği gelişim boyutundan aldıkları toplam puanları çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$X^2(3) = 22,487$, $p<0,05$]. Yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre sıra ortalamaları incelendiğinde bu fark; 1 çocuk sahibi olan

ebeveynler ile 4 ve daha fazla çocuk sahibi ebeveynler arasında 1 çocuk sahibi olan ebeveynler lehine, 2 çocuk sahibi olan ebeveynler ile 3 çocuk sahibi olan ebeveynler ve 4 ve daha fazla çocuk sahibi olan ebeveynler arasında 2 çocuk sahibi olan ebeveynler lehine çıkmıştır. Buna göre gelişim hakkı boyutunda çocuk sayısı az olan ebeveynlerin çocuk sayısı fazla olan ebeveynlere göre aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların ölçeğin genelinden aldıkları toplam puanlar incelendiğinde ise ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeyleri üzerinde çocuk sayısı değişkeni anlamlı bir farklılık göstermiştir [$X^2(3) = 18,367$, $p < 0,05$]. Yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre bu fark; 1 çocuk sahibi olan ebeveynler ile 4 ve daha fazla çocuk sahibi ebeveynler arasında 1 çocuk sahibi olan ebeveynler lehine, 2 çocuk sahibi olan ebeveynler ile 3 çocuk sahibi olan ebeveynler ve 4 ve daha fazla çocuk sahibi olan ebeveynler arasında 2 çocuk sahibi olan ebeveynler lehine çıkmıştır. Bu bulguya dayanarak çocuk sayısı az olan ebeveynlerin çocuk sayısı fazla olan ebeveynlere göre aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Aylık Gelir Değişkenine İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin, çocuk hakları davranış ölçeği puanlarının ebeveynlerin aylık gelirine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Kruskal-Wallis Varyans Analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 10. Ebeveynlerin Çocuk Hakları Davranış Ölçeği Puanlarının Ebeveynlerin Aylık Gelirine Göre Farklılığı İçin Kruskal-Wallis Varyans Analizi ve Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyutlar	Gruplar	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	P	Anlamlı Fark
Katılım	1-Düşük	109	352,28	2	17,025	,000	2>1, 3>1,3>2
	2-Orta	678	416,51				
	3-Yüksek	39	532,28				
Yaşama	1-Düşük	109	374,32	2	7,632	,022	3>1,3>2
	2-Orta	678	415,12				
	3-Yüksek	39	494,82				
Gelişim	1-Düşük	109	346,33	2	19,944	,000	2>1,3>1, 3>2
	2-Orta	678	416,98				
	3-Yüksek	39	540,72				
Koruma	1-Düşük	109	395,80	2	12,221	,002	3>1,3>2
	2-Orta	678	409,27				
	3-Yüksek	39	536,44				
Genel	1-Düşük	109	336,59	2	26,325	,000	2>1,3>1, 3>2
	2-Orta	678	417,41				
	3-Yüksek	39	560,46				

Tablo 10'a göre katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği katılım boyutundan aldıkları toplam puanları ebeveynlerin aylık gelirine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$X^2(2) = 17,025$, $p < 0,05$]. Yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre sıra ortalamaları incelendiğinde bu fark düşük düzeyde gelire sahip ebeveynler ile orta düzeyde gelire sahip ebeveynler arasında orta düzeyde gelire sahip ebeveynler lehine çıkmıştır. Yüksek düzeyde gelire sahip ebeveynler ile düşük düzeyde gelire sahip ebeveynler ve orta düzeyde gelire sahip ebeveynler arasında yüksek düzeyde

gelire sahip olanların lehine çıkmıştır. Buna göre katılım hakkı boyutunda gelir düzeyi daha yüksek olan ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği yaşama boyutundan aldıkları toplam puanları ebeveynlerin aylık gelirine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$X^2(2) = 7,632$, $p < 0,05$]. Yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre sıra ortalamaları incelendiğinde bu fark yüksek düzeyde gelire sahip ebeveynler ile düşük düzeyde gelire sahip ebeveynler ve orta düzeyde gelire sahip ebeveynler arasında yüksek düzeyde gelire sahip olanların lehine çıkmıştır. Buna göre yaşama hakkı boyutunda gelir düzeyi daha yüksek olan ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği gelişim boyutundan aldıkları toplam puanları ebeveynlerin aylık gelirine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$X^2(2) = 19,944$, $p < 0,05$]. Yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre sıra ortalamaları incelendiğinde bu fark düşük düzeyde gelire sahip ebeveynler ile orta düzeyde gelire sahip ebeveynler arasında orta düzeyde gelire sahip ebeveynler lehine çıkmıştır. Yüksek düzeyde gelire sahip ebeveynler ile düşük düzeyde gelire sahip ebeveynler ve orta düzeyde gelire sahip ebeveynler arasında yüksek düzeyde gelire sahip olanların lehine çıkmıştır. Buna göre gelişim hakkı boyutunda gelir düzeyi daha yüksek olan ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği koruma boyutundan aldıkları toplam puanları ebeveynlerin aylık gelirine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$X^2(2) = 12,221$, $p < 0,05$]. Yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre sıra ortalamaları incelendiğinde bu fark düşük düzeyde gelire sahip ebeveynler ile orta düzeyde gelire sahip ebeveynler arasında orta düzeyde gelire sahip ebeveynler lehine çıkmıştır. Yüksek düzeyde gelire sahip ebeveynler ile düşük düzeyde gelire sahip ebeveynler ve orta düzeyde gelire sahip ebeveynler arasında yüksek düzeyde gelire sahip olanların lehine çıkmıştır. Buna göre koruma hakkı boyutunda gelir düzeyi daha yüksek olan ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların ölçeğin genelinden aldıkları toplam puanlar incelendiğinde ise ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeyleri üzerinde ebeveynlik durumu değişkeni anlamlı bir farklılık göstermiştir [$X^2(2) = 26,325$, $p < 0,05$]. Yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre sıra ortalamaları incelendiğinde bu fark düşük düzeyde gelire sahip ebeveynler ile orta düzeyde gelire sahip ebeveynler arasında orta düzeyde gelire sahip ebeveynler lehine çıkmıştır. Yüksek düzeyde gelire sahip ebeveynler ile düşük düzeyde gelire sahip ebeveynler ve orta düzeyde gelire sahip ebeveynler arasında yüksek düzeyde gelire sahip olanların lehine çıkmıştır. Bu bulguya dayanarak gelir düzeyi daha yüksek olan ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Evde Televizyon İzlenme Süresine İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin, çocuk hakları davranış ölçeği puanlarının evde televizyon izlenme süresine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Kruskal-Wallis Varyans Analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 11. Ebeveynlerin Çocuk Hakları Davranış Ölçeği Puanlarının Evde Televizyon İzlenme Süresine Göre Farklılığı İçin Kruskal- Wallis Varyans Analizi ve Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyutlar	Gruplar	N	Sıra Ort	Sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Katılım	1-Hiç	42	470,71	4	8,221	,084	-
	2-1-2 Saat	426	423,02				
	3-3-5 Saat	299	404,90				
	4-6-8 Saat	50	341,69				
	5-8 Saat ve +	9	380,44				
Yaşama	1-Hiç	42	419,06	4	5,598	,231	-
	2-1-2 Saat	426	422,36				
	3-3-5 Saat	299	407,04				
	4-6-8 Saat	50	402,61				
	5-8 Saat ve +	9	243,50				
Gelişim	1-Hiç	42	513,26	4	15,942	,003	1>2,1>3,1>4, 1>5,2>4
	2-1-2 Saat	426	425,05				
	3-3-5 Saat	299	397,45				
	4-6-8 Saat	50	351,12				
	5-8 Saat ve +	9	281,06				
Koruma	1-Hiç	42	475,11	4	12,747	,013	1>3,1>4,2>3
	2-1-2 Saat	426	432,56				
	3-3-5 Saat	299	382,83				
	4-6-8 Saat	50	378,25				
	5-8 Saat ve +	9	438,22				
Genel	1-Hiç	42	502,45	4	16,307	,003	1>2,1>3,1>4, 1>5,2>4
	2-1-2 Saat	426	428,82				
	3-3-5 Saat	299	394,93				
	4-6-8 Saat	50	340,77				
	5-8 Saat ve +	9	294,33				

Tablo 11'e göre katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği katılım boyutundan aldıkları toplam puanları [$\chi^2(4) = 8,221$, $p > 0,05$] ve yaşama boyutundan aldıkları toplam puanları [$\chi^2(4) = 5,598$, $p > 0,05$] ebeveynlerin evde televizyon izlenme süresine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak ebeveynlerin televizyon izleme süresi arttıkça sıra ortalama puanlarınız azalması manidar bulunmuştur.

Katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği gelişim boyutundan aldıkları toplam puanları evde televizyon izlenme süresine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$\chi^2(4) = 15,942$, $p < 0,05$]. Yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre sıra ortalamaları incelendiğinde bu fark hiç izlemeyen ebeveynler ile 1-2 saat izleyen ebeveynler 3-5 saat izleyen ebeveynler, 6-8 saat izleyen ebeveynler ve 8 saat üzeri izleyen ebeveynler arasında hiç izlemeyenler lehine çıkmıştır. 1-2 saat izleyen ebeveynler ile 6-8 saat izleyen ebeveynler arasında 1-2 saat televizyon izleyenler lehine çıkmıştır. Buna göre gelişim hakkı boyutunda evde daha az televizyon izleyen ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği koruma boyutundan aldıkları toplam puanları evde televizyon izlenme süresine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$\chi^2(4) = 12,747$, $p < 0,05$]. Yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre sıra ortalamaları incelendiğinde bu fark hiç izlemeyen ebeveynler ile 3-5 saat izleyen ebeveynler ve 6-8 saat izleyen ebeveynler arasında hiç

izlemeyenler lehine çıkmıştır. Buna göre koruma hakkı boyutunda evde daha az televizyon izleyen ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların ölçeğin genelinden aldıkları toplam puanlar incelendiğinde ise ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeyleri üzerinde evde televizyon izlenme süresine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$X^2(13) = 16,307, p < 0,05$]. Yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre bu fark hiç izlemeyen ebeveynler ile 1-2 saat izleyen ebeveynler 3-5 saat izleyen ebeveynler, 6-8 saat izleyen ebeveynler ve 8 saat üzeri izleyen ebeveynler arasında hiç izlemeyenler lehine çıkmıştır. 1-2 saat izleyen ebeveynler ile 6-8 saat izleyen ebeveynler arasında 1-2 saat televizyon izleyenler lehine çıkmıştır Bu bulguya dayanarak evde daha az televizyon izleyen ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Ebeveynlerin Eğitim Düzeyine İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin, çocuk hakları davranış ölçeği puanlarının ebeveynlerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Kruskal-Wallis Varyans Analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 12. Ebeveynlerin Çocuk Hakları Davranış Ölçeği Puanlarının Ebeveynlerin Eğitim Düzeyine Göre Farklılığı İçin Kruskal-Wallis Varyans Analizi ve Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyutlar	Gruplar	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	P	Anlamlı Fark
Katılım	1-İlkokul	218	374,83	3	12,208	,007	4>1
	2-Ortaokul	140	410,53				
	3-Lise	265	414,43				
	4-Üniversite ve üstü	203	455,87				
Yaşama	1-İlkokul	218	393,78	3	6,806	,078	-
	2-Ortaokul	140	397,78				
	3-Lise	265	410,65				
	4-Üniversite ve üstü	203	449,24				
Gelişim	1-İlkokul	218	351,29	3	58,402	,000	3>1,4>1,
	2-Ortaokul	140	365,17				
	3-Lise	265	411,54				
	4-Üniversite ve üstü	203	516,20				
Koruma	1-İlkokul	218	414,53	3	,826	,843	-
	2-Ortaokul	140	419,90				
	3-Lise	265	403,61				
	4-Üniversite ve üstü	203	420,88				
Genel	1-İlkokul	218	361,43	3	31,362	,000	3>1,4>1,
	2-Ortaokul	140	384,15				
	3-Lise	265	416,22				
	4-Üniversite ve üstü	203	486,11				

Tablo 12'ye göre katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği yaşama boyutundan aldıkları toplam puanları [$X^2(3) = 6,806, p > 0,05$] ve koruma boyutundan aldıkları toplam puanları [$X^2(3) = 0,826, p > 0,05$] ebeveynlerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği katılım boyutundan aldıkları toplam puanları ebeveynlerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$X^2(3) = 12,208, p < 0,05$]. Yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre sıra ortalamaları incelendiğinde bu fark eğitim düzeyi

üniversite ve üstü olan ebeveynler ile eğitim düzeyi ilkököl olan ebeveynler arasında eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olanların lehine çıkmıştır. Buna göre katılım hakkı boyutunda eğitim düzeyi daha yüksek olan ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği gelişim boyutundan aldıkları toplam puanları ebeveynlerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$X^2(3) = 58,402$, $p < 0,05$]. Yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre sıra ortalamaları incelendiğinde bu fark eğitim düzeyi lise olan ebeveynler ile eğitim düzeyi ilkököl olan ebeveynler arasında eğitim düzeyi lise olanların lehine çıkmıştır. Eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan ebeveynler ile eğitim düzeyi ilkököl olan ebeveynler, eğitim düzeyi ortaokul olan ebeveynler ve eğitim düzeyi lise olan ebeveynler arasında eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olanların lehine çıkmıştır. Buna göre gelişim hakkı boyutunda eğitim düzeyi daha yüksek olan ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların ölçeğin genelinden aldıkları toplam puanlar incelendiğinde ise ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeyleri üzerinde ebeveynlerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$X^2(3) = 31,362$, $p < 0,05$]. Yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre sıra ortalamaları incelendiğinde bu fark eğitim düzeyi lise olan ebeveynler ile eğitim düzeyi ilkököl olan ebeveynler arasında eğitim düzeyi lise olanların lehine çıkmıştır. Eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan ebeveynler ile eğitim düzeyi ilkököl olan ebeveynler, eğitim düzeyi ortaokul olan ebeveynler ve eğitim düzeyi lise olan ebeveynler arasında eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olanların lehine çıkmıştır. Bu bulguya dayanarak eğitim düzeyi daha yüksek olan ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Çocuk Hakları Üzerinde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin, çocuk hakları davranış ölçeği üzerinde etkili olan faktörlere yönelik betimsel analiz yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 13. Ebeveynlerin Çocuk Hakları Üzerinde Etkili Olduğunu Düşündükleri Faktörlerden İlk Sıraya Yazdıkları Cevapların Dağılımı

Çocuk Hakları Üzerinde Etkili Olan Faktörler	N	%
1.Eğitim	112	22,22
2.Düşünce Özgürlüğü	80	15,87
3.Oyun	57	11,31
4.Sağlık	55	10,91
5.Sevgi	48	9,52
6.Aile	42	8,33
7.Yaşama Hakkı	42	8,33
8.İstismardan Korumak	26	5,16
9.Barınma	17	3,37
10.Beslenme	11	2,18
11.Güven	8	1,59
12.Maddiyat	6	1,19
Toplam	504	100

Tablo 13'e göre bu soruya cevap veren ebeveynlerin 112'si (%22,22) çocuk hakları üzerinde etkili olan en önemli olan faktörlerin sırasıyla eğitim, 80'i (%15,87) düşünce özgürlüğü, 57'si (%11,31) oyun, 55'i (%10,91) sağlık, 48'i (%9,52) sevgi, 42'si (%8,33) aile ve yaşama hakkı, 26'sı (%5,16) istismardan korumak, 17'si (%3,37) barınma, 11'i (%2,18) beslenme, 8'i (%1,59) güven, 6'sı (%1,19) maddiyat olduğunu düşünmektedir.

Ebeveynlerin Çocuk Haklarına Yönelik Bilgi Kaynağına İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik bilgi kaynaklarına ait betimsel veriler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 14. Ebeveynlerin Çocuk Haklarına Yönelik Bilgi Kaynaklarına İlişkin Betimsel Veriler

Ebeveynlerin Bilgi Kaynakları	N	%
1. İnternet	45	24,06
2. Televizyon	34	18,18
3. Okul	28	14,97
4. Seminer	19	10,16
5. Sosyal medya	17	9,09
6. Rehber öğretmen	12	6,41
7. Kitaplar	11	5,88
8. Çocuk Hakları Sözleşmesi	5	2,67
9. Mesleki bilgi	5	2,67
10. Üniversite	4	2,13
11. Psikolog	3	1,60
12. Öğretmenler	2	1,06
13. Haberler	2	1,06
Toplam	187	100

Tablo 14'e göre bu soruya cevap veren ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik bilgi aldıkları kaynakların sırasıyla 45'i (%24,06) internet, 34'ü (%18,18) televizyon, 28'i (%14,97) okul, 19'u (%10,16) seminer, 17'si (%9,09) sosyal medya, 12'si (%6,41) rehber öğretmen, 11'i (%5,88) kitaplar, 5'i (2,67) çocuk hakları sözleşmesi ve mesleki bilgi, 4'ü (%2,13) üniversite, 3'ü (%1,60) psikolog, 2'si (%1,06) öğretmenler ve haberler olduğu görülmektedir.

Ebeveynlerin Aile İçerisinde İhmal Ettikleri Çocuk Haklarına İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin aile içinde en fazla hangi hakları ihmal ettiğine dair betimsel veriler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 15. Ebeveynlerin Aile İçinde İhmal Ettikleri Çocuk Haklarına İlişkin Betimsel Veriler

Ebeveynlerin Aile İçinde İhmal Ettikleri Çocuk Hakları	N	%
A1. Katılım	16	7
A2. Yaşama	28	12,2
A3. Gelişim	179	78,2
A4. Koruma	5	2,2
Toplam	229	100

Tablo 15'e göre ebeveynlerin 179'u (%78,2) kendi çocuklarının en fazla gelişim hakkını, 28'i (%12,2) yaşama hakkını, 16'sı (%7) katılım hakkını ve 5'i (%2,2) koruma hakkını ihmal ettiği görülmektedir.

Ebeveynlerin Verdikleri Cevaplara Örnekler

A1- Kendisini ifade etme konusunda ona yeterince fırsat vermemiş olabilirim.

A1-Çevreye olan duyarsızlıktan dolayı çocuğuma arkadaşlarıyla tek başına çıkıp oyun oynama özgürlüğünden mahrum bırakıyorum

A1- Bazen çok soru sorduğunda yeterli dinleyemediğimi düşünüyorum.

A2- İyi bir ev ortamı, derslerine yardımcı olmayı, kendisine ait odası olmasını.

A2- Maddi durumum yetersiz oldu için ona daha iyi bir imkân veremiyorum.

A2- Yarış atı gibi yarıştırlıp çocukluklarını yaşamalarını ihmal ediyorum. Haklı oldukları halde haklarını arayamamalarını izah edemiyorum.

A3- Eğlence eğitim ve kültürel alanda maddi imkânsızlıklar yüzünden ihmal ettiğimi düşünüyorum (özel dersler, tatil, tiyatro, sinema vb. etkinlikler)

A3- İlgî, yüzmeye gitme hakkı, sokağa çıkma hakkı, tatil hakkı

A3- Birlikte daha kaliteli vakit geçirmek isterdim. Yaşına uygun etkinliklere daha çok katılmasını sağlamak isterdim. Babası işi gereği evden uzakta olduğundan ona rol model olacak birinin olmaması.

A4- Çocuğumun güvenliğini sağlamada eksikliklerim oldu. Özellikle kitle iletişim araçlarından yararlanırken zararlı içeriklerinden yeterince önlem alamamış olabilirim.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; ebeveynlerin ailede çocuk haklarını uygulama düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmanın sonucunda ebeveynlerin aile içerisinde çocuk haklarını uygulama düzeyi gelişim boyutunda orta, yaşama, katılım ve koruma boyutunda ise çok yüksek düzeyde çıkmıştır. Bu bulgulara göre ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği gelişim boyutunda ebeveynlerin aile içerisinde çocuk haklarını yeteri kadar uygulamadıkları söylenebilir. İnsan haklarının bir parçası olan çocuk haklarının aile içerisinde yeteri kadar uygulanmaması günümüzün en önemli sorunlarından (Washington, 2010). Bu durumun temel nedenleri arasında ailelerin, çocuklarını mülkü olarak görmesi gösterilebilir (Campbell ve Covell, 2001). Çocuklarını kendi mülkü olarak gören aileler onları bilgisiz, tecrübesiz, kolay hata yapabilecek bireyler olarak görmekte dolayısıyla çocuklarının özgürlüklerine müdahale edici tavırlar takınmaktadırlar (Franklin, 1993). Ayrıca günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte ebeveynler teknolojik aletlerle fazla zaman geçirmekte, çocuklarının dışarıda oyun oynama, bisiklete binme, birlikte kitap okuma, tarihi ve kültürel yerleri gezme gibi sosyal, kültürel ve zihinsel gelişimini destekleyici faaliyetlerde yeteri kadar bulunmamaktadırlar (Özdemir, 2013). Dolayısıyla ebeveynler aile içerisinde çocuk haklarına yeteri kadar yer vermeyerek çocuklarının gelişim hakkının ihmal edilmesine sebep olmaktadır (Kesayak, 2019). Ersoy (2011) ilköğretim öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin algılarını incelediği araştırmasında ve Gültekin, Gürdoğan Bayır ve Balbağ (2016) çocukların gözünden çocuk haklarını incelediği araştırmasında öğrencilerin yaşama ve gelişim

haklarının katılım ve korunma haklarına göre daha çok ihmal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Gelişim hakkında en düşük ortalamaya sahip madde “Çocuğuma aldığım kitapları önce ben okurum” maddesidir. Bu durumun nedeni toplumumuzda kitap okuma alışkanlığının henüz istenilen düzeylerde olmamasıyla açıklanabilir. Can, Türkyılmaz ve Karadeniz (2010) araştırmasında, Türkiye'nin %90'ından fazlası okuma-yazma bilmesine rağmen % 4,5'lik bir kesimin kitap okuma alışkanlığının olduğunu belirtmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu'na (TÜİK) göre, ülkemizde günlük sadece 1 dakika kitap okunurken 6 saat televizyon izlenmekte, 3 saat internette vakit harcanmaktadır. Dünyada kişi başı 1,3 dolar kitaba harcanırken, ülkemizde ise sadece çeyrek dolar harcanmaktadır. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) verilerine göre ise, ülkemiz kitap okuma oranında dünyada 86. sırada, yoksul Afrika ülkeleriyle aynı kategoride yer almaktadır. Tüm bu sonuçlar ülkemizde diğer ülkelere nazaran kitap okuma oranlarının ne kadar düşük olduğunu ortaya koymaktadır (Kesayak, 2019).

Araştırmada aile içinde çocuk haklarının uygulanma düzeyi üzerinde ebeveynlik durumunun etkisi incelendiğinde annelerin babalara göre aile içinde çocuk haklarını daha çok uyguladıkları görülmektedir. Çünkü anneler babalara göre çocuklarına daha fazla zaman ayırmakta, çocuklarının her türlü sorunuyla ilgilenmektedir. Çocuklar da bu durumu fark ettikleri için her zaman annelerini kendilerine daha yakın hissederek duygu ve düşüncelerini en fazla anneleriyle paylaşmaktadırlar (Yaşar, 2011). Araştırma Kızılırmak'ın (2015) araştırması ile benzerlik göstermektedir. Kızılırmak (2015) araştırmasında annelerin çocuk haklarını daha fazla uyguladığı sonucuna varmıştır. Day, Badali ve Ruck (2006) gençlerin ve annelerin çocuk haklarına ilişkin tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmasında annelerin davranışlarının çocukların bağımsız karar vermesi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Şendil ve Demir (2008) ebeveynlerin tutumlarını incelediği araştırmasında, Aydoğdu ve Dilekmen (2016) ise ebeveyn tutumlarını incelediği araştırmasında annelerin babalara göre daha demokratik bir tutum sergilediği, babaların ise otoriter bir tutum sergilediği sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada aile içinde çocuk haklarının uygulanma düzeyi üzerinde çocuğun cinsiyetinin etkili olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç Demiriz ve Öğretir (2007) alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının cinsiyetine, annelerinin çalışma durumuna, eğitim durumuna, kardeş sayısına yönelik anne tutumlarını incelediği araştırmasındaki sonuç ile benzerlik göstermektedir. Demiriz ve Öğretir (2007) araştırmasında cinsiyet değişkeninin annelerin çocuklarına karşı tutumlarını etkilemediğini belirtmiştir. Ancak Yeşilkaya'nın (2011) ve Yurtsever'in (2009) çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarını inceledikleri araştırmalarından elde ettikleri sonuçlara göre ebeveynlerin erkek çocuklara daha fazla önem verdiği, koruduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Yine aynı şekilde Kent Kükürtçü (2011) ailelerin ve öğretmenlerin kullandıkları disiplin yöntemlerinin çocuk hakları ile ilişkisini incelediği araştırmasında annelerin erkek çocuklara karşı çocuk merkezli bir disiplin anlayışı sergilerken, kız çocuklarına karşı yetişkin merkezli bir disiplin anlayışı sergilediği sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada aile içinde çocuk haklarının uygulanma düzeyi üzerinde çocuk sayısına yönelik ebeveyn görüşleri incelendiğinde çocuk sayısı arttıkça çocuğa gösterilen ilginin azaldığı, ebeveynlerin ailede çocuk haklarını uygulama düzeyinin düştüğü görülmektedir. Bu durum beklenen bir durumdur. Çünkü çocuk sayısı arttıkça doğal olarak ebeveynlerin sorumluluk ve ilgi alanları artmakta, çocuk başına düşen ilgi düzeyi ve ayrılan vakit de azalmaktadır (Yurtsever, 2009). Bu sonuç Özyürek ve Şahin'in (2005) çocuk sayısı arttıkça çocuklarına daha sert davranması

sonucuyla benzerlik göstermektedir. Yine aynı şekilde Yaprak (2007) ve Aydoğdu ve Dilekmen'in (2016) ebeveyn tutumlarını incelediği araştırmasında çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin demokratik tutumlarının azaldığı görülmüştür.

Araştırmada aile içinde çocuk haklarının uygulanma düzeyi üzerinde eğitim düzeyinin etkisi incelendiğinde; ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin arttığı görülmektedir. Tereseviciene ve Jonyniene (2001) de araştırmalarında eğitim düzeyi yüksek ailelerde çocuk haklarına daha fazla önem verildiği sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Özyürek ve Şahin'in (2005) annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarına karşı daha fazla demokratik tutumlar sergilediği sonucuyla benzerlik göstermektedir. Gökçedağ (2001), Solmaz (2002), Demiriz ve Öğretir (2007), Yaprak (2007), Demir ve Şendil (2008), Umucu Alpoğuz (2014), Aydoğdu ve Dilekmen (2016) araştırmalarında anne ve babaların eğitim düzeyi arttıkça daha fazla demokratik tutum sergiledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bu bağlamda demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin aile içinde çocuk haklarını daha fazla uyguladıkları söylenebilir. Bu sonuçların aksine Özyürek ve Şahin (2005) ve Yeşilkayalı (2011) ise babaların eğitim düzeylerinin babaların demokratik tutumlarını etkilemediği sonucuna varmıştır.

Araştırmada aile içinde çocuk haklarının uygulanma düzeyi üzerinde ebeveynlerin gelir düzeyinin etkisi incelendiğinde; gelir düzeyi yüksek olan ebeveynlerin düşük olan ebeveynlere göre aile içinde çocuk haklarını uygulama düzeyleri daha yüksektir. Gelir düzeyinin artması hayatın birçok noktasında avantajlar sağlamakta ve insanların eğitim hayatlarını olumlu yönde etkilemektedir (Oğuz, Çakıcı ve Kavas, 2011). Çocuklar da bu durumdan doğal olarak olumlu yönde etkilenmektedir. Bu sonuçlar Melton'un (1980) ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin çocukların haklarına etkisi isimli araştırması, Ruck (1994), Yeşilkayalı (2014), Umucu Alpoğuz'un (2014) ilköğretim öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarını incelediği araştırmasıyla benzerlik göstermektedir. Bu araştırmalarda ebeveynlerin gelir düzeyi yükseldikçe ailede çocuk haklarını daha fazla uyguladıkları, çocuklarına karşı daha ilgili ve olumlu davranışlar içinde oldukları sonucu ortaya çıkmıştır.

Araştırmada aile içinde çocuk haklarının uygulanma düzeyi üzerinde evde televizyon izlenme süresinin etkisi incelendiğinde; ebeveyn çocuk hakları davranış ölçeği boyutlarından katılım ve yaşama alt boyutu hariç diğer boyutlarda hiç televizyon izlemeyenlerin ya da az televizyon izleyenlerin aile içinde çocuk hakları uygulama düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Aile içerisinde televizyon izleme süresinin artması çocukları zihinsel ve sosyal olarak olumsuz etkileyerek çocuk haklarının ebeveynler tarafından uygulanmasına engel olacaktır (Türkyılmaz, 2012). Yavuzer (2003) televizyon izleme süresinin artmasının çocukları ileride zihinsel olarak olumsuz etkileyeceğini, kitap okumalarına engel olacağını belirtmektedir. Demirer, Yıldız, Sünbül (2011), İşcan vd. (2013) ve Deniz (2015) ortaokul öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıklarını incelediği araştırmalarında öğrencilerin kitap okumak yerine günde 1 saatin üzerinde televizyon, internet ve bilgisayar başında zaman harcadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Cesur ve Paker'e (2007) göre de günümüz dünyasında çocuklar televizyona, internete ve bilgisayara kolaylıkla ulaşma imkânına sahiptirler. Televizyon ve internet karşısında gereğinden fazla vakit geçirildiği için okumaya yeteri kadar zaman ayrılmamaktadır (Karatay, 2010; Yalınkılıç ve Ülper, 2011). Kitap, gazete, dergi okumak yerine televizyon, internet ve bilgisayar başında geçirilen bu kadar uzun süreler çocukların ruhsal ve sosyal gelişimini olumsuz etkilemektedir. Bu noktada ebeveynlere büyük görev düşmektedir. Ebeveynler en başta kendileri evde televizyon izleme sürelerini azaltıp

çocuklarıyla birlikte kitap okuyup daha fazla vakit geçirerek çocuklarına olumlu model olma yolunu tercih etmelidirler. Bu sayede ebeveynlerin bu olumlu örnek davranışları da aile içinde çocuk haklarının uygulanma düzeyinin artmasını sağlayacaktır (Kesayak, 2019).

Araştırmada ebeveynler çocuk hakları üzerinde etkili olan en önemli üç faktörün sırasıyla eğitim, düşünce özgürlüğü ve oyun olduğu görüşüne varmışlardır. Araştırmamızın bu sonucu Ersoy'un (2011) ilköğretim öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin algıları çalışması ve Gültekin, Gürdoğan Bayır ve Balbağ'ın (2016) çocukların gözünden çocuk hakları çalışması ile benzerlik göstermektedir. Ersoy'un (2011) ve Gültekin, Gürdoğan Bayır ve Balbağ'ın (2016) yaptıkları bu çalışmalarda öğrenciler tarafından eğitim hakkına, oyun ve eğlenme hakkına, özgür olma, düşüncelerini açıklama hakkına yer verilmiştir. Ayrıca araştırmada ebeveynlerin önemli gördüğü faktörler arasında yer alan istismardan korumak, sevgi, güven faktörleri de Ersoy'un (2011) çalışmasındaki öğrencilerin şiddet görmeme, ilgi ve sevgi, saygı cevaplarıyla büyük oranda örtüşmektedir. Araştırmada ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik bilgi aldıkları kaynakların sırasıyla internet, televizyon, okul, seminer, sosyal medya, rehber öğretmen, kitaplar, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve mesleki bilgi, üniversite, psikolog, öğretmenler ve haberler olduğu görülmektedir.

ÖNERİLER

Araştırma sonucunda şu öneriler getirilebilir;

1. Ebeveynler çocuk hakları ve Çocuk Hakları Sözleşmesi konusunda bilinçlendirilmeli ve aile eğitimine daha fazla önem verilmelidir.
2. Bu araştırma ilköğretim çağında olan öğrencilerin ebeveynleri ile yürütülmüştür. Ortaöğretim öğrencilerinin ebeveynleri ile de benzer bir çalışma yapılabilir.
3. Araştırmada ebeveynlerin televizyon izleme süresi azaldıkça aile içerisinde çocuk haklarını daha fazla uyguladıkları görülmektedir. Buna göre ebeveynlere medya okuryazarlığı eğitimleri verilerek medyanın olumsuz etkileri azaltılabilir.

Kaynakça

- Akyüz, E. (1983). Medeni kanuna göre ana-babanın çocuğu yetiştirme görevi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(1), 511-529.
- Akyüz, E. (2012). Çocuk hakları sözleşmesinin temel ilkeleri ışığında çocuğun eğitim hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151, 1-26.
- Akyüz, E. (2010). *Çocuk hukuku: Çocuk hakları ve korunması*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Aydoğdu ve Dilekmen, 2016 Aydoğdu, F., & Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2).
- Balbağ, N. L., Gültekin, M., & Gürdoğan Bayır, Ö. (2016). Haklarımız var. Çocukların *gözünden çocuk hakları*. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(24), 945-970
- Berk, L. (2013). *Bebekler ve çocuklar: Doğum öncesinden orta çocukluğa*. N.I. Erdoğan (Çev.Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 20. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum* (11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Campbell, K., & Cowell, R. (2001). Children's rights education at the university level: An effective means of promoting rights knowledge and rights-based attitudes. *The International Journal of Children's Rights*, 9, 15-22.
- Can, R., Türkyılmaz, M. ve Karadeniz, A. (2010). Ergenlik dönemi öğrencilerinin okuma alışkanlıkları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 1-21.
- Cesur, S. ve Paker, O. (2007). Televizyon ve çocuk: Çocukların TV programlarına ilişkin tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 106-125.
- Cohen, C.P., & Naimark, H. (1991). United nations convention on the rights of the child: Individual rights concepts and their significance for social scientists. *American Psychologist*, 46(1), 60-65.
- Covell, K., Howe, B., & McNeil, K. (2010). 'If there's a dead rat, don't leave it'. Youngchildren's understanding of their citizenship rights and responsibilities. *Cambridge Journal of Education*, 38(3), 321-339.
- Covell, K., Howe, RB ve Polegato, JL (2011). Çocukların sosyal dezavantajların bir karşılığı olarak insan hakları eğitimi: İngiltere'den bir vaka çalışması. *Eğitim Araştırması*, 53 (2), 193-206.
- Çaplı, O. (1993). *Çocukların gençlerin eğitimi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Çetinkaya, N. (1998). *Öğretmenlerin ve öğrencilerin çocuk haklarına bakışının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dağlı, S. K. (2015). *Öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin davranışlarının öğrenciler tarafından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Day, D. M., Peterson-Badali, M., & Ruck, M.D. (2006). The relationship between maternal attitudes and young people's attitudes toward children's rights. *Journal of Adolescence*, 29, 193-207.
- Demir ve Şendil, 2008 Şendil, G., & Demir, K. E. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Demirer, V., Çintaş Yıldız, D. & Sünbül, A. M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar ve internet kullanımı ile kitap okuma alışkanlıkları arasındaki ilişki: Konya ili örneği. *İlköğretim Online*, 10(3), 1028-1036.
- Demiriz, S. ve Öğretir, A. D. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 105-122.
- Deniz, E. (2015). Ortaokul öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıkları. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 3(2), 46-64.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, 2.Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Elmore, R. F. (1995). Teaching, learning, and school organization: Principles of practice and the regularities of schooling. *Educational Administration Quarterly*, 31, 355-374.
- Erkuş, A. (2012). *Psikolojide ölçek ve ölçek geliştirme-I: Temel kavramlar ve işlemler* (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Ersoy, A.F.(2011). İlköğretim öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin algıları. *İlköğretim Online*, 10(1), 20-39.
- Fazlıoğlu, Z. (2007). *Çocuk hakları sözleşmesinde yer alan çocuk hakları konusunda öğretmenlerin ve yöneticilerin bilinç düzeyleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fountain, S. (1993). *It's only right. A Practical guidetol earning about the Convention on the Rights of the Child*. UNICEF.
- Franklin, B. (1993). *Çocuk hakları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gökçedağ, S. (2001). *Lise öğrencilerinin okul başarısı ve kaygı düzeyi üzerinde anne baba tutumlarının etkilerinin belirlenip karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Hammarberg, T. (2011). *Human rights in Europe: No grounds for complacency*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hart, S.N., & Pavolich, Z. (1991). *Children's rights in education: An advocacy and protection*. Boston: Twayne.

- Hodgkin, R., & Newell, P. (1998). *Çocuk haklarına dair sözleşme uygulama el kitabı*. Ankara.
- Howe, D. (2005). *Child abuse and neglect. Attachment, development and intervention*. New York: Palgrave Macmillan.
- Inan, A. N. (1968). Çocuk hakları beyannamesi ilkelerinin Türk hukuk sistemine etkisi. AÜEFĐ.
- İşcan, A., Arıkan, İ.B. ve Küçükaydın, M. A. (2013). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıkları ve okumaya ilişkin tutumları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(11), 1-16.
- Karaman- Kepenekçi, Y. (2003). İlköğretimde insan hakları ve sorumluluk eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 34, 280-299.
- Karatay, H. (2010). İlköğretim öğrencilerinin okuduğunu kavrama ile bilişsel farkındalıkları. *Türklük Bilim Araştırmaları*, 27, 457-475.
- Karatekin, K. (2016). Hayat bilgisi öğretiminde doğa ve çocuk. S. Güven, S. Kaymakçı (Edt). *Hayat Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, S. Ö. (2011). *Öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Kent Kükürtçü, S. (2011). *5-6 yaş çocuklarının ailelerinin ve öğretmenlerinin kullandıkları disiplin yöntemlerinin çocuk hakları ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kesayak, Y. (2019). *Ailede çocuk haklarının uygulanma düzeyine ilişkin ebeveyn görüşleri*, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu.
- Kızılırmak, K. (2015). *Ankara il merkezinde yaşayan 61-72 aylar arasında çocuğu olan annelerin, çocuk hakları ve anne olmaya ilişkin bilgi düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kline, C. R. (1994). *U.S. Patent No. 5,376,094*. Washington, DC: U.S. Patent and Trademark Office.
- Kuş, Z., Karatekin, K., Öztürk, D. ve Elvan, Ö. (2016). When the child gets in the news? A case study on the national written media in Turkey. *Educational Media International*, 53 (2), 118-138.
- Melton, G. B. (1980). Children's concepts of their rights. *Journal of Clinical Child Psychology*, 186-190.
- Melton, G.B. (1982). *Teaching children about their rights. The rights of children: legal and psychological perspective*. Illinois: Charles C. Thomas Publishers.
- Merey, Z. (2020). *Çocuk hakları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Merey, Z. (2012). Children Rights in social studies curricula in elementary education: a comparative study. *Educational Sciences: Theory & Practice*. (Special Issue), 3273-3284.
- Metin, M. (2016). Nicel veri toplama araçları. M. Metin (Eds.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. 3. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Oğuz, D., Çakıcı, I. & Kavas, S. (2011). Yükseköğretimde öğrencilerin çevre bilinci. *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, 12, 34-39.
- Oktay, A. (2004). *Yaşamın sihirli yılları*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Osler, A., & Starkey, H. (1998). Children's rights and citizenship: Some implications for the management of schools. *International Journal of Children's Rights*, 6(3), 313-333.
- Özdemir, R. (2013). *Çocuk Eğitimi*. İstanbul: Semerkand Basım Yayın.
- Özdemir Doğan, G. (2017). Çocuk hakları eğitiminde uzman sınıf öğretmenlerinin perspektifinden etkili çocuk hakları eğitimi: Anlayışlar ve uygulamalar. *Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep*.
- Özdemir-Uluç, F. (2008). *İlköğretim programlarında çocuk hakları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özyürek, A., & Tezel Şahin, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- Polat, O. (2000). İstanbul ve Türkiye genelinde güç koşullardaki çocuklar açısından çocuk haklarının durumu. 1. İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı. İstanbul: Umut Matbaası.

- Polat, O. (1997). Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı: Tanımlar. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Reynaert, D., Bouverne-De Bie, M., & Vandeveld, S. (2010). Children, rights and social work. *Social Work & Society*, 8(1), 60-69.
- Rogers, C.M., & Wrightsman, L.S. (1978). Attitudes toward children's rights: Nurture or self-determination?. *Journal of Social Issues*, 34(2), 59-68.
- Ruck, M. D. (1994). Children's understanding of nurture and self-determination rights. Unpublished Dissertation, Toronto University, Toronto, Canada.
- Ruck M. D., Abromavitch, R., & Keating, D. P. (1998). Children's and adolescents' understanding of rights: Balancing nurture and self-determination. *Child Development*, 64(2), 404-417.
- Shumba, A. (2003). Children's rights in schools: What do teachers know?. *Child Abuse Review*, 12, 251-260.
- Solmaz, F. (2002). *Lise son sınıf öğrencilerinin kimlik statüleri ile anne baba tutumları algılamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şendil, G. & Demir, K. E. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11 (21), 15-25.
- Taylor, N., Smith, A. B., & Nairn, K. (2001). Rights important to young people: Secondary students and staff perspectives. *The International Journal of Children's Rights*, 9, 137-156.
- Tereseviciene, M., & Jonyniene, Z. (2001). Students' perceptions of their rights in Lithuania. *School Psychology International*, 22, 152-173.
- Türkyılmaz, M. (2012). *Gençlik romanlarının okuma becerisine etkisi ve değerler aktarımı bakımından incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türkyılmaz, M. (2012). Bilgi iletişim teknolojilerinin okumaya yönelik tutuma etkisi. *Bilgi Dünyası*, 13(2), 477- 493.
- Uçuş, Ş. (2009). *Çocuk hakları sözleşmesinin ilköğretim programlarındaki yeri ve sözleşmeye yönelik öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Umucu Alpoğuz, D. (2014). *Algılanan ana-baba tutumlarının ilköğretim öğrencilerinin okumaya yönelik tutumlarına ve Türkçe dersi akademik başarılarına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Washington, F. (2010). *5-6 yaş grubu çocuklarına uygulanan aile katımlı çocuk hakları eğitimi programının etkinliğinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Worsfold, V. L. (1974). A philosophical justification for children's rights. *Harvard Education Review*, 44(1), 142-157.
- Yalınkılıç, K. ve Ülper, H. (2011). İlköğretim 6-7-8. Sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlık düzeyleri, Samsun Sempozyumunda sunuldu.
- Yaprak, B. (2007). *İlköğretim öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumunun diskriminant analiziyle belirlenmesi ve benlik saygısı ile olan ilişkisinin değerlendirilmesi üzerine bir uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Yaşar, V. (2011). *Çocuğumuzu yetiştirirken*. İstanbul: Türdav Yayınları.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuğu tanımak ve anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşilkayalı, E. (2014). *Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile ilköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk ve hoşgörü eğilimleri arasındaki ilişki*. Doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Yurtsever, M. (2009). *Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve ana babaların çocuk haklarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- URL-1.TBMM insan haklarını inceleme komisyonu, çocuk hakları sözleşmesi.
<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/137-160.pdf> Erişim Tarihi:18/06/2018.